

2. GYÖKEREINK

Gyülekezeti óraszám: 1. Egyházi iskolák óraszám: 2.

TEOLÓGIAI ALAPVETÉS

(Felhasznált irodalom:

BARTA, T. (szerk.), Keresztyén Bibliai Lexikon, Budapest 2000.

FEKETE, K., A Heidelbergi Káté magyarázata, Kálvin Kiadó, 2013.

KÁLVIN, J., Tanítás a keresztyén vallásra, Budapest, 1986.

LOCHMANN, J. M., A szabadáság útjelzői, Kálvin Kiadó, Budapest, 1993.

TÖRÖK, I., Dogmatika, Amsterdam, 1985.

SZÜCS, F., Hitvallásismeret, Budapest, 1995.)

Családi élet a Biblia korában

A **család** az Ószövetségben nem a csak legközelebbi leszármazottakat, a szűkebb értelemben vett kiscsaládot jelentette, hanem több generációt együtt, amelybe beletartoztak a szülők, gyermekek, nagyszülők, valamint a szolgák is, mindenki, aki „egy háztartásban élt. A bibliai nyelvek nem is ismerik a család fogalmát, helyette a „ház” kifejezést használják (héberül „bét”, görögül „oikosz”). Izraelben a nép törzsekre, a törzsek nemzetségekre és a nemzetségek családokra (házakra) osztódtak. A családtagokat különböző jogok illették meg. A legfőbb tekintély a legidősebb férfi (apáé) volt. Az ő szava törvénynek számított. Így például ő döntött a lányok házasságáról is. A fiainak is megszabhatta, hogy kit vegyenek feleségül. A házasságokat igen fiatalon kötötték meg, így általában 20 évesen már apák, 40 nagyapák voltak a férfiak. Isten törvénnyel védte a házasságot (2Móz 20,14), amelyet igyekeztek nemzetségeken belül megkötni. (1Móz 24,4) A gyermekeket Isten áldásának tekintették (1Móz 1,28). A generációk kölcsönösen segítettek egymást, és felelősek voltak egymásért. A patriarchális társadalomban a család maga gondoskodott az élelmükről, ruházatukról.

A családok Isten törvényei szerint éltek, így a mindennapi életben nagy szerepet játszott a hitélet. A szülők nevelték Isten törvényére a gyerekeket, akik követték elődeik tanítását. Ezért jelentett veszélyt az Istenhez való hűség szempontjából a pogányokkal kötött házasság. (5Móz 7,3) Saját népük történetét gyakran akkor mesélték, amikor este összegyűltek. Az ünnepi rítusokban a gyermekek is szerepet kaptak. Páska ünnepen a legfiatalabb gyerek idézte fel az egyiptomi szabadulás eseményét. Púrim ünnepen a gyerekek eljátszották Eszter történetét. Így a múlt eseményeire való emlékezés a gyermeki élet természetes részévé vált. Bár a fiúk 12 éves koruktól jártak a zsinagógába, ahol megtanulhattak írni-olvasni, és a kultuszhoz kapcsolódó ismereteket is elsajátíthatták, de a mesterségüket otthon, az apjuktól tanulták meg. A gyerekeknek Isten parancsolata szerint tisztelni kellett a szülőket, és a gyermekét szerető szülő gondoskodott utódáról és fegyelmezte gyermekét. (Péld 6,20) A szülők és gyermekek boldogsága összefüggött. Isten az ősatyák és felmenők tiszteletére tanított, amikor így mutatkozott be: „*Én vagyok atyádnak Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákób Istene.*” (2Móz 3,15) Az **5. parancsolatban** az ősökre vonatkozó „tiszteled” kifejezés azt jelenti: „hagyd meg a súlyát”. Isten ígérete szerint a nép jövője múlik azon, hogy tiszteli-e atyját és anyját. Ha meghagyja az atyák és anyák súlyát az ifjabb generáció, nem becsüli le őket, akkor hosszú ideig élhet az ígéret földjén.

Nemzetségtábla

Egy családhoz, nemzetséghez vagy törzshöz való tartozás igazolására úgynevezett nemzetségtáblákat állítottak össze. Az ókorban az apai felmenőket tartották nyilván. A fogság utáni időben a papi és lévita körökben különösen fontossá vált a származás bizonyítása (1Krón

23–25). Az Újszövetségben csak Jézus nemzetségtáblázata szerepel, két helyen. (Mt 1,1–17 és Lk 3,23–38). E két nemzetségtáblázat feljegyzésének az volt a célja, hogy Jézus dávidi leszármazását igazolja. Máté evangélista a választott néppé válástól kezdi a felsorolást, és Józsefig vezeti Jézus leszármazását. Végigtekinti a zsidó nép történelmét, és kiemeli, hogy Jézus felmenői között pogány származásúak is szerepelnek. Ezek az asszonyok Izráel történelmének egy-egy fordulópontját is jelölik. Lukács evangéliuma ezzel szemben Istenig vezeti vissza Jézus származását, ami által a figyelmet Jézus isteni természetére irányítja.

Család az Újszövetségben

Jézus korában a család belső rendje változatlan maradt, bár az ősatyák korához képest több tekintetben végbement változás. A többnejűség megszűnt, és a kőházak nagysága meghatározó volt az együtt élők létszáma szempontjából. Továbbra is az apa szava volt a meghatározó, és ő volt a felelős a család gazdasági létéért és hitéletéért. Jézus tanított a családhoz és az Istenhez való viszony kapcsolatáról. Eszerint a sorrend: Istent kell jobban szeretni (Mt 10,37–38). Jézus parancsa szigorú: Ha a család meggátol Jézus követésében, akkor a családot el kell hagyni. Az evangéliumokban olvasunk arról, hogy Jézus követői között családok is voltak (pl. Lázár), testvérpárok is (Zebedeus fiai). Jézus a gyerekek magatartását példaként állította az Istenhez való viszony szempontjából (Mt 18,2). Jézus beszélt arról is, hogy a követőinek a közössége új család. A család összetartozását mutatja, hogy amikor egy családfő megtért, akkor az egész háza népe követte őt ebben, ez történt Kornéliusszal (ApCsel 10), valamint a filippibeli börtönőr esetében is, aki egész háza népével együtt keresztkellett meg (ApCsel 16,33). Az evangélium terjedésében nagy szerepe volt a családi közösségekben gyakorolt hitnek. Az apostoli levelekben gyakran esik szó a családtagok egymáshoz való viszonyáról. A keresztyén férfi felesége iránti szeretetében Krisztus egyháza iránti szeretete ábrázolódik ki. (Ef 5,25) Pál apostol a házastársak egymáshoz való, alá-fölérendeltségi viszonyáról ezt írta: *„Minden férfinak Krisztus a feje, az asszony feje a férfi, Krisztus feje pedig Isten.”* (1Kor 11,3) A szülő-gyermek kapcsolatában a Tízparancsolat megtartása, a szülők iránti tisztelet az engedelmességben valósulhat meg: *„Ti, gyermekek, engedelmességedetek szüleiteknek minden tekintetben, mert ez kedves az Úrban.”* (Kol 3,20)

VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK

A téma feldolgozásánál figyelembe kell vennünk korunk szélsőséges szubjektivizmusát, individualizmusát. Az önmegvalósítás eszménye nem épít sem az idősek, sem az ősök tiszteletére. A mai családokban egyáltalán nem magától értetődő, hogy a gyermek tiszteli a szüleit. A gyökerek értékének a feltérképezése éppen ennek a tiszteletnek a megszületésében és megerősítésében segíthet.

A negyedikes gyermek elsődleges vonatkoztatási rendszere még mindig a család, természetesen választ innen példaképeket. Ugyanígy a korosztályos kapcsolatok, tanítói, tanárai is meghatározó hatással vannak rá. A család körében már nem csak a közvetlen kapcsolatokból táplálkozik, hanem egyre kíváncsibb a családi ősökre, legendákra, történetekre, anekdotákra is.

Ez az óra lehetőséget ad arra, hogy a gyermek feltérképezze a családját, a családjában lévő értékeket, és tudatosítsa magában a gyökereket, amelyek személyes létét, életét, életközegét, élettörténetét meghatározzák.

Fontos, hogy a tanár kifejezze tiszteletét és lojalitását a tanuló családtagjai felé. Ha az óra során fény derül arra, hogy a gyermek családi helyzete megterhelt, azt mindenképp négy szemközt beszéljük meg vele. A többiek előtt biztosítsuk róla, hogy teremtünk alkalmat ennek a megbeszélésére, de ne ott órán adjunk teret ennek.

Az értékek és pozitív kincsek összegyűjtésében segít, ha a kérdéseinkben azokra kérdezzük rá. Pl. Mi az, ami táplál? Mire lehetünk büszkék? Miben hasonlítunk a felmenőkre, aminek örülünk? stb.

A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ KÖVETELMÉNYEK:

<u>MINIMUM</u>	<u>OPTIMUM</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Aktív részvétel a közös feladatokban, játékokban, énektanulásban, közös éneklésben, imádkozásban, beszélgetésekben. • A korosztályi és egyéni sajátosságainak megfelelő szinten tudja segítséggel elkészíteni a saját családfáját elkészíteni. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktív részvétel a közös feladatokban, játékokban, énektanulásban, közös éneklésben és imádkozásban, beszélgetésekben. • A korosztályi és egyéni sajátosságainak megfelelő szinten tudja minta alapján elkészíteni a családfáját, tudja néhány családtagról, hogy melyik felekezethez tartozik.

ÓRAVÁZLAT JAVASLAT - GYÜLEKEZETEK, ÁLLAMI ISKOLÁK ÓRÁJÁRA ÉS EGYHÁZI ISKOLÁK 1. ÓRÁJÁRA

Fő hangsúly: A gyökerek feltérképezése.

Kognitív cél: A családfa megismertetése a családban megjelenő generációk feltérképezése céljából.

Affektív cél: A családfában szereplő példaértékű/példának tekinthető személyekhez fűződő érzelmek tudatosítása.

Pragmatikus cél: A tanulók bátorítása arra, hogy a saját családfájukat elkészítsék.

Óra fő része	Javaslatok	Tan eszköz, célhoz kapcsolódás
Motiváció, ráhangolódás, előzetes ismeretek aktiválása	<p>Előző órai házi feladat megosztása Beszélgessünk az elkészült munkákról! Adjunk teret pár szavas megosztásra, hogy ki kiről írt! Ha van, aki egy családtagját, felmenőjét választotta, azt olvassuk fel!</p> <p>Átvezetés: A mai témánk a gyökereink. Szülők, nagyszülők, akikre ugyancsak felnézhetünk. Azon gondolkodhatunk el ezen az órán, hogy hogyan és mivel táplálnak minket a családi elődeink, gyökereink.</p>	<p>Megjegyzés: Mivel nem biztos, hogy bárki is családtagot választott, készülnünk kell egy olyan megosztható leírással, ami egy ilyen kapcsolatból született. (a) Mi magunk is írhatunk egy felmenőnkéről, akit példaképünknek tekintünk, és szívesen osztjuk meg a diákjainkkal ezt a kapcsolatot egyfajta bizonyágtételként. (b) A TK 2. lecke (11. o.) olvasmánya tartalmaz egy családi beszámolót.</p>

		<p>Megvizsgálhatjuk ezt a leírást, hogy miben voltak példaértékűek Szabó Éva néni* felmenői.</p> <p>* Szabó Imréné Szabó Éva hajdani Szabó Imre, fasori lelkipásztor és esperes lánya, aki Szabó Imre Vajdaságból származó lelkészhez ment feleségül. Előbb missziói előadóként, később Sárbogárdon szolgáltak lelkipáztorként 30 évet. Hét gyermek édesanyja. Fő szolgálati területe a hittanos és a konfirmandus korosztály volt, rendszeresen tartott és vezetett ifjúsági táborokat Tahiban. Különleges eszköze volt Istennek egyházunk megújulásában, a kommunizmus éveiben való helytállásban.</p>
<p>Feldolgozási javaslat, munkáltatás</p>	<p>Családfa fogalma, műfaja, felépítése – a TK 2. lecke illusztrációjának, olvasmányának (10–11. o.) közös feldolgozás</p> <p>Kérdések a feldolgozáshoz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ismeritek-e a családfa kifejezést? • Mit fejezhet ki a családnak egy fán való elrendezése és a gyökerek kifejezés? <p>Feladattár kérdései és feladatai a táblán vezetve.</p> <p>Saját családfa rajzoltatása a munkafüzetben egyénileg</p> <p>Tudod-e? A Bibliában családfa helyett nemzetségtáblázatokat találunk. A nemzetségtáblázat műfajának és fogalmának átbeszélése a Tudod-e és a Jézus nemzetségtáblázata (Mt 1,1–17) alapján.</p>	<p>TK 2. lecke (10. o) illusztrációja és Feladattár</p> <p>MFGY 2. lecke 1. feladat (10. o.) MFEI 2/A lecke 1. feladat (10. o.)</p> <p>Tudod-e? – TK 2. lecke (11. o)</p>
<p>Énekjavaslat (alternatívák)</p>	<p>6. Nagy hálát adjunk (TK 77. o.) RÉ: 385. dics. 13. 6. 12. 14. 16. 18. verse – dall. RÉ.241. Szent vagy (+BS) BS: 278. Kossuth izenete eljött – <i>magyar népdal</i> 284. Ó, én édes jó Istenem (dall. Bartók Béla: Este a székelyeknél) 297. Eger vár viadaláról</p>	

Házi feladat	<p>1. Munkafüzeti feladat befejezése. Kérjenek segítséget a családjukban, és egészítsék ki a családfát a még hiányzó adatokkal!</p> <p>2. Munkafüzet 2. feladata.</p> <p>3. Gyűjtőmunka: Ki tud minél távolabbi ősig visszamenni? Ki az a legrégebb élt református, aki ehhez a tanulócsoporthoz valakinek az ágán köthető?</p>	<p>MFGY 2. lecke 1. feladat (10. o.) MFEI 2/A lecke 1. feladat (10. o.)</p> <p>MFGY 2. lecke 2. feladat (11. o.) MFEI 2/A lecke 2. feladat (11. o.)</p> <p>Ezzel a feladattal a következő órát készíthetjük elő.</p>
---------------------	--	--

TOVÁBBI ÖTLETEK:

Képelemzési és szövegelemzési módszertani segédlet

Tankönyv: 10-11. oldalak

A képen látható:

- Családfa rajza, rajta a család szereplőiről néhány lényeges információ szóbuborékokban.

A szöveg:

- Ismeretközlő szöveg kérdésekkel
- Szemléltető idézet a családról

Instrukció a képolvasáshoz és a kapcsolódó szöveg elemzéséhez

A képek:

- Nézd meg a képet! Mit látsz? Miért nevezi a könyv ezt a képet családfának? Indokold meg!
- Olvasd el a lecke címét! Hogyan függ össze a lecke címe és a családfa rajza? Magyarázd meg!
- Vizsgáld meg Zsófi, Péter és Tomi családját! Hogy hívják a szüleiket? Mivel foglalkoznak? Milyen felekezethez tartoznak? Ismersz evangélikus embereket? Mit tudsz az evangélikusokról?
- Vizsgáld meg a Szilas családot! Mivel foglalkoznak, és milyen felekezethez tartoznak Szilas Gergely szülei? Milyen rokonsági kapcsolatban vannak Zsófiival és testvéreivel?
- Vizsgáld meg a Kiss családot! Szilasné Kiss Andrea szülei mivel foglalkoznak és milyen felekezethez tartoznak? Milyen rokon kapcsolatban vannak Zsófiival és a testvéreivel?
- Hogyan neveznék Zsófiék Horváth Ilona szüleit? És az ő szüleit?

- Hogyan neveznék Zsófiék Hercegh Rozália szüleit? És az ő szüleit?
- Tudsz-e valamit az ükszüleidről? A dédszüleidről? A nagyszüleidről? Kérdezz utána, mert fontos ismernünk honnan is származunk!
- Minden embernek vannak ősei, mi vagyunk a leszármazottak. Te mit örököltél a szüleidtől? A nagyszüleidtől? Mit tanultál tőlük?

A szöveg:

- Olvasd el a 11. oldalon lévő szöveget! Válaszolj a kérdésekre! Emlékezz és idézz föl egy érdekes történetet a családi legendáriumból! Miért emlékszik erre a történetre mindenki a családból? Neked miért fontos?
- Tudod-e, ki volt Szabó Imréné Éva? Kérdezd a hitoktatódat! Nézz utána az interneten! Mit tudtál meg róla?
- Mit tudtál meg a tőle idézett írásból? Ki volt az apai nagyapja? Hol tanult? Hogy és milyen körülmények között jutott oda?
- Mit tudtál meg az apai nagymamájáról?
- Anyagi ágon honnan származik? Anyai nagyapja sorsa hogyan alakult? Kit vett el feleségül?
- Édesanyja miről, kiről mesélt neki? Miért volt fontos, hogy ő ezeket a történeteket ismerje?
- A szerzőt, Szabó Imrénét mi érdekelte leginkább? Mit gondolsz miért?
- Téged mi érdekel leginkább a családod történetéből?

(Egyéni feladatlapok összeállíthatók az RPI online feladatbank segítségével:

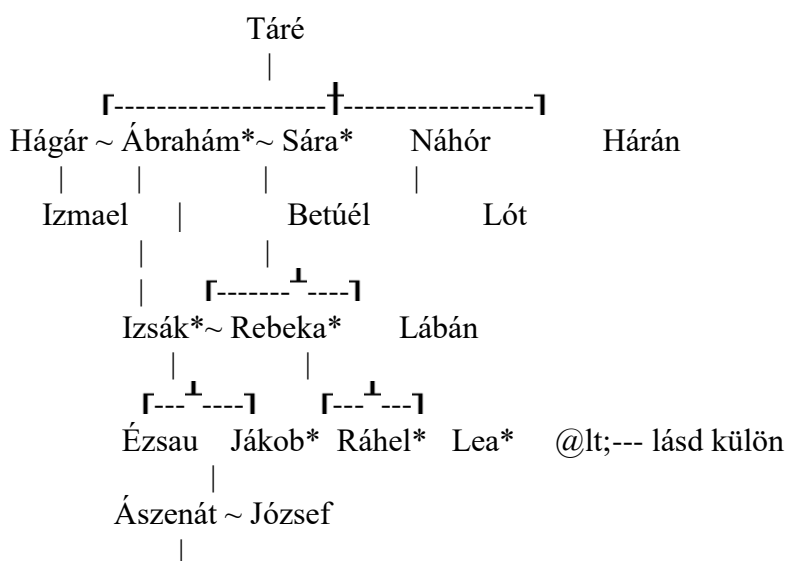
<http://rpi-feladatbank.reformatus.hu/#/login>)

1. Rokoni kapcsolatok a Bibliában. Kinek a kije?

Játszhatunk egy gyors bibliai kvízzjátékot, amelyben a rokon kapcsolatokra kérdezzük rá.

- Ábrahám és Sára (férj és feleség)
- Jákób és Ábrahám (unoka-nagypapa)
- stb.

Segíthet az alábbi családfa az ősatyákról:

┌-----┐
Manassé Efrájim @lt;-- Jákob fogadott fiai

Jákob (Izrael)
feleségei: | fiai:
|
Lea-†-T>Rubén, Simon, Lévi, Júda, Jiszachár, Zebulon
| >lány: Dina
|
Bilha-†-->Dán, Naftáli
|
Zilpa-†-->Gád, Ásér
|
Ráhel-†-->József, Benjámin

2. Beszéljünk a gyökerekről a környezetismereti tanulmányaik alapján!

- Mi a gyökér feladata?
- Milyen a gyökér felépítése?
- Sorold fel a gyökér fajtáit!

INSTRUKCIÓK A MUNKAFÜZET FELADATAIHOZ:

1. feladat: A feladat elvégzésénél érzékenyeknek kell lennünk a gyermekek családi viszonyaira. Segítenünk kell abban, hogy a saját családjukra alakítsák a családfát, hogy a vérségi rokonok kerüljenek egymás fölé, de odarajzolhassák, beleférjenek az ábrába a ténylegesen velük élő családtagok, vagy akiket családtagoknak vall. Tanítanunk és nevelnünk kell a tanulócsoportot arra, hogy nagyon sokféle családból származunk, de a család ajándék, és tiszteljük a saját és a mellettünk lévő családját is!

ÓRAVÁZLAT JAVASLAT - EGYHÁZI ISKOLÁK 2. ÓRÁJÁRA

Attól függően, hogy az előző témát mennyire sikerült az előző órán feldolgozni, ezen a második órán folytathatjuk az előbbi ívet a MFEI 2/B. lecke (12–13. o.) feladatainak a megoldásával, vagy ezt az órát fordíthatjuk egy, az iskolához kapcsolódó, példaértékű református ember életének a feldolgozására.

Fő hangsúly: A gyökerek feltérképezése.

Kognitív cél: A tanulók környezetében élt példaértékű reformátusok életének és munkájának a megismertetése.

Affektív cél: A példaértékű reformátusok életének és munkájának céljaival való érzelmi azonosulás.

Pragmatikus cél: Egy a tanulók környezetében élt példaértékű református életéről források, emlékek gyűjtése és közös tablóképzés.

Óra fő része	Javaslatok	Taneszköz, célhoz kapcsolódás
<p>Motiváció, ráhangolódás, előzetes ismeretek aktiválása</p>	<p>Házi feladat megbeszélése. A téma felidézése, felelevenítése.</p> <p>Átvezetés: Az általunk választott és hozott református ős elhelyezése térben és időben azokhoz képest, akiket a tanulók gyűjtöttek a saját családfájuk kutatásakor.</p>	<p>MFGY 2. lecke 1–2. feladat (10–11. o.) MFEI 2/A lecke 1–2. feladat (10–11. o.)</p> <p>Megjegyzés: A munkafüzeti feladatok leellenőrzése közben feleleveníthetjük a múlt órán tanultakat.</p> <p>A gyűjtőmunka a tanulócsoport által felkutatott régen élt ősök és reformátusok felé irányítja a figyelmet.</p>
<p>Feldolgozási javaslat, munkáltatás</p>	<p>Források, fényképek, kisfilmek, filmrészletek használatával a példaértékű református ős bemutatása, és a hozzá való viszony meghatározása közös beszélgetésben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hallottatok-e már róla? • Mit tudtok róla? • Hogyan vélekedhettek róla a kortársai? • Mennyiben lehet más a mostani képünk róla? • Emelj ki személyesen valamit az életéből, ami számodra szimpatikus, ami miatt számodra példaértékű! <p>Tabló készítése Hozott anyagok és eszközök segítségével egy közös tablókészítés. Egy nagy kartont tegyünk ki a tanulók elé! A karton alsó egyharmadán montázs és feliratok segítségével mutassák be az adott református életét! A fölötte lévő egyharmadra kerüljenek azok az értékek, amivel a kortársait, és közvetlen utódait táplálhatta! Legfölülre, a felső harmadra kerüljenek azok a kijelentések, amelyek a diákoktól számanak, amit magukra nézve fontosnak tartanak! Mindenki a sajátját írja fel, jelenítse meg valamilyen grafikával, szimbólummal! Így a tablón is felfedezhető a fastruktúra és a gyökérszimbólum, amelyek itt is megtelnek jelentéstartalommal!</p>	<p>Eszközök: minden olyan dokumentum, anyag, ami a bemutatást segítheti</p> <p>Eszköz: nagy karton stiftes ragasztók ollók színes papírok filcek tollak ceruzák díszítőelemek</p> <p>Témába vágó: grafikák térképek újságcikkek könyvborítók</p> <p>Megjegyzés: Ha nagy létszámú csoporttal dolgozunk, akkor több csoportban több tablót is</p>

		készíthetünk azonos témában, vagy különböző tematikájút, a református ős életszakaszait vagy a munkássága különböző területeit külön-külön egy-egy tablón feldolgozva.
Énekjavaslat (alternatívák)	6. Nagy hálát adjunk (TK 77. o.) RÉ: 385. dics. 1–3. 6. 12. 14. 16. 18. verse – dall. RÉ: 241. Szent vagy (+BS) BS: 278. Kossuth izenete eljött – <i>magyar népdal</i> 284. Ó, én édes jó Istenem (dall. Bartók Béla: Este a székelyeknél) 297. Eger vár viadaláról	
Házi feladat		

TOVÁBBI ÖTLETEK:

- 1. Élő beszámoló.** Hívjunk el a hittanóra egy olyan gyülekezeti tagot, aki lelkesedéssel és örömmel mesél nagy, példaértékű reformátusokról a gyülekezet életéből, korábbi időszakaiból!
- 2. Kiállítás.** Ha van a közelünkben témába vágó látogatható kiállítás, szánjuk rá a hittanórát!
- 3. Források, leletek.** Ha a gyülekezet valamelyik anyakönyvében, vagy emléktáblán szerepel a gyermekek által is ismert református ős, keressük meg a táblát, mutassuk meg a nevét az anyakönyvben! Ezek a régi dokumentumok nagy csodálattal töltik el ezt a korosztályt.

INSTRUKCIÓK A MUNKAFÜZET FELADATAIHOZ: